

Dvärgmus – ny svensk däggdjursart funnen

Jon Loman

Under arbeten med täthetsbestämningar av smågnagarpopulationer i Dalsland hade jag i november 1985 den stimulerande upplevelsen att fånga ett för mig helt nytt djur, en dvärgmus. Fyndet gjordes ca 30 km norr om Mellerud.

Omständigheter kring fyndet

I fångsprogrammet ingick ett system av 6×6 levande-fällor av typ "Ugglan special", placerade med 10 meters avstånd. Dessa vittjades en gång per dygn under 4 dygn. Fångstperioden var 10/11 till 14/11. Totalt fångades 13 mindre skogsmöss och 3 dvärgmöss. Ett exemplar tillhör numera Zoologiska museet i Lunds samlingar. Tidigare på hösten hade i samma yta fångats enstaka skogssorkar. Undersökningsytan bestod av en blandning av torrängsvegetation och fuktigare gräsmark. Den gränsade dels till blandskog, dels till mindre jordbruk.

Dvärgmusens utbredning

Dvärgmusen (*Micromys minutus*) är utbredd i större delen av Europa. Den saknas på den Pyreneiska halvön, i södra Italien, södra Balkan, norra England, Irland, Island, Norge och är, såvitt jag kunnat utreda, hittills inte funnen i Sverige. I Asien är den vitt utbredd och når bl.a. Japan och Burma (Böhme 1978). Enligt Siivonen (1974, ur Koskela & Viro 1976) har den sina nordligaste förekomster i Finland mellan Kuusamo och Rovaniemi. En dvärgmus har hittats vid Aavasaksanvaara (!), bara 2 km från Öertorneå och gränsen mot Sverige (Hansson *et al.* 1978, L. Hansson i brev). I Danmark har utbredningsområdet utsträckts under vårt

sekel. Först 1913 hittades den på Själland där den nu är allmänt förekommande (Bang 1969).

Hur kan ett sådant fynd dyka upp långt från artens tidigare kända utbredningsområde? Har djuren, eller åtminstone den aktuella populationens anfäder, nått lokalen med människors, avsiktliga eller oavsiktliga, hjälp? De första fynden på Själland gjordes på Amager och man antar att de spritts dit med hötransporter till därstädes belägna militärförläggningar (Bang 1969). Några motsvarande spridningsvägar från Danmark eller Finland till den aktuella lokalen i ett relativt glesbygdsområde i Dalsland förefaller osannolika. Någon avsiktlig utplantering på den aktuella lokalen förefaller också långsökt. Utan närmare bevis skulle jag vilja hävda att den minst osannolika förklaringen är att populationen är av gammalt ursprung. Jag vågar också gissa att dvärgmusen kanske inte är helt ovanlig i Sverige. Koskela & Viro (1976) hävdar att arten är svår fångad i slagfällor. Som stöd för detta nämns att av 6000 smågnagare som fångats i samband med undersökningar i trakten av Uleåborg var bara 0.2% dvärgmöss trots att arten inte är helt ovanlig i området. Bl.a. utgjorde de 1-3% av ca 7000 bestämda rovfågelsbyten. Själva fångade de ca 300 dvärgmöss i ett system fallfällor under två år. I Sverige har få större fångstinsatser med levandefällor gjorts. Sådana fångster har framför allt gjorts i Skåne och delar av Norrland (L. Lundqvist, muntl.). I de fall levandefällor använts inom skolor och fältbiologiska föreningar kan man kanske misstänka att enstaka dvärgmöss fått gå som unga husmöss eller unga mindre

Dvärgmus *Micromys minutus*. Foto: förf.

Harvest mouse.

skogsmöss. Bortsett från den långa svansen har den också vissa ytliga likheter med en ung skogssork.

I detta sammanhang skall erinras om några andra mindre däggdjur som under senare år för första gången fångats i Sverige. Det gäller den mindre dvärgnäbbmusen (*Sorex minutissimus*) som 1969 för första gången påträffades i Sverige (Bergström 1967). Detta fynd gjordes i Norrbotten, inte alltför långt från den tidigare kända utbredningen i Finland. Mer isolerade fynd har emellertid gjorts i Norge, det första rapporterades av Pedersen (1968). Före 1968 var taiganäbbmusen (*Sorex isodon*) (identisk med *Sorex sinalis* i vid bemärkelse) inte känd från Skandinavien. Den påträffades då i Norge nära norra Dalarna (Nilsson 1971). Den har senare påträffats i östra Jämtland (Fredga 1978). Alla lokalerna ligger alltså långt från den tidigare kända utbredningen. Under senare år har även två för Sverige nya

fladdermöss påträffats i Skåne. Det gäller sydfladdermusen (*Eptesicus serotinus*) som närmast finns i Danmark och påträffades 1982 (Gerell et al. 1983) samt det stora musörat (*Myotis myotis*) som närmast finns i norra Tyskland och Polen och hos oss påträffades 1985 (Gerell & Lundberg 1985). Fyndet av dvärgmusen ser jag snarast som en bekräftelse på att mindre däggdjur länge kan förbli oupptäckta i vårt land.

Biologi och utseende

Närmare uppgifter finns att hämta i handböcker som Siivonen (1968) och Bjärvall (1985). Något ska dock nämnas här. Dvärgmusen känns igen på sin litenhet, vikten för ett vuxet djur varierar mellan ca 6 och 11 gram och kroppslängden är ca 60 mm, maximalt 80 (Böhme 1978). Svansen är ungefär lika lång som kroppen. Den används ibland som ett griporgan; spetsen läggs i en liten slinga kring gräs och kvistar när djuret klätt-

rar. Rygg och sidor är jämnbruna, nyansen varierar något med årstiden, öronen är relativt korta.

På sommaren bygger dvärgmusen ett runt bo av gräs med ingångshål från sidan som fästes uppe i vegetationen. När denna vissnar på hösten torde bona inte vara helt svåra att hitta. Kanske något att leta efter!

Tack

Jag vill tacka Ola Jennersten som, utan (såvitt jag vet) att ana vad som levde där, föreslog undersökningslokalen. Vidare vill jag tacka Karl Fredga, Rune Gerell, Lennart Hansson, Inge Hoffmeyer och Lars Lundqvist för litteraturanvisningar och Statens Naturvårdsverk för anslag till det projekt jag arbetade med när fångsten gjordes.

SUMMARY

The apparent, first find of a harvest mouse (*Micromys minutus*) in Sweden is reported. Three specimens were found in November 1985 during a live-trapping in Dalsland (58° 55'N, 12° 25'E). The closest previous records are from Zealand (Denmark) and northern Finland, close to the Swedish border. The existence of other small mammals that are only known in Sweden from single specimens at isolated localities is pointed out.

REFERENSER

- Bang, P. 1969. Dvärgmusen. I: (red. H. Hvass) Danmarks dyreverden 9, sid. 195–202. Roskilde og Bagger.
- Bergström, U. 1967. Mindre dväragnäbbmusen (*Sorex minutissimus*) ny art för Sverige. Fauna och flora 62: 279–287.
- Björvall, A. 1985. Däggdjur. Wahlström & Widstrand.
- Böhme, W. 1978. *Micromys minutus* (Pallas, 1778) – Zwergmaus. I: (red. Niethammer, J. & F. Krapp) Handbuch der Säugetiere Europas. sid. 290–304. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.
- Fredga, K. 1978. Taiganäbbmusen *Sorex isodon* funnen i Sverige. Fauna och flora 73: 79–88.
- Gerell, R., Ivarsson, A., & Lundberg, K. 1983. Sydfladdermus, *Eptesicus serotinus* Schreber 1774, ny fladdermusart i Sverige. Fauna och flora 78: 38–40.
- Gerell, R. & Lundberg, K. 1985. Stort musöra (*Myotis myotis* Borkhausen 1797), ny fladdermusart i Sverige. Fauna och flora 80: 144–146.
- Hansson, L., Löfqvist, J. & Nilsson, A. 1978. Population fluctuations in insectivores and small rodents in northernmost Fennoscandia. Z. Säugetierkunde 43: 75–92.
- Koskela, P. & Viro, P. 1976. The abundance, autumn migration, population structure and body dimensions of the harvest mouse in Northern Finland. Acta Ther. 28: 375–387.
- Pedersen, J.A. 1968. Liten dvergspissmus, *Sorex minutissimus*, ny art for Norge. Fauna 21: 123–125.
- Siivonen, L. 1968. Nordeuropas däggdjur. P.A. Norstedt & söners förlag.

Manuskriptet inkommet 1986 01 20
Jon Loman
Ekologiska institutionen
Helgonavägen 5
223 62 LUND